

**Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta
Ta Hellēnisti Heuriskomena**

Origenes

Coloniæ, 1685

Sectio quarta, de Origenis Tetraplis, Hexaplis, % Octaplis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

ORIGENIANORUM

254

defero, etiam si addere aliqua videor, & explorare que de sunt, aut breviare quo longa sunt, surari tamen A
titulum ejus, qui fund amentum operis jecit, & conseruandi adiustii materiam pr abuit, rectum non pu-
to. Sit sane in arbitrio legentis cum opus probaverit, operis meritum cui velit adscribere. Deinde in
Peroratione verba haec dolose adjecit: Ajunt enim mihi: In his que scribis, quoniam plurimam
eis tui operis habentur, dat titulum nominis tui, & scribe: Hieronymus, verbi gratia, in Epistolam ad
Romanos, Explanacionum libri. Hinc delusi bardi homines Hieronymi nomine librum præ-
scripserunt. At vel ex eo stoliditas eorum arguitur. Nam si Interpres fuisse Hieronymus,
cur voces illas, verbi gratia, addidisset, quæ declarant fictitium esse & ascitum id nomen,
non legitimum? Subiungit paulo post conversum fuisse Clementis libros; quod à Rufino
factum esse constat, non ab Hieronymo; tum ait: Satisfaciam sane in eo amicos meos; dabo it-
ulo nomen meum, auctoris nihilominus vocabulo permanente: nam Hieronymi ne putetur, Clemens B
scribatur: Hieronymu nempe, cuius nomen ascriptum supra fuxit. Eadem verutia usum
esse non semel Rufinum jam supra notavimus. In Prologo Homiliarum in Iosue senten-
tias Hieronymi & stylum referre conatus est. In Praefatione ad libros ~~ad apicem~~ nomen su-
um celavit. Ira occultando Origenismo, & traducendo Hieronymo fucum vulgo facie-
bat. Minime itaque assentior Erasmo, mangoni hujus librarios insimulanti, & ad mentes
alliciendo prætextum ab iis Hieronymi nomen censenti. Præter contractam illam & trun-
catam Rufini Interpretationem habemus Tomi primi portionem in Apologia Pamphilii;
longe verò ampliorem capite Philocaliæ 24. Aliud quoq; è Tomo nono fragmentum nobis
offerit caput ejusdem Philocaliæ nonum. Exiguum denique particulam ex eodem Opere
subministrat alio Apologiæ loco Pamphilus. Tomum vero, unde translata est, non notavit. C
Atque hæc cum legitimum horum Commentariorum Actorem Adamantium esse clarissi-
me demonstrant, non dubitavit tamen novitius quidam scriptor Heterodoxus hoc cipso in
suppositiorum Origenis scriptorum seriem conjicere, à Gulielmo Perkinso delulsi, qui
eos male quidem à Rufino conversos scripti, quod verisimum est; Origeni vero falso esse
tributos neutiquam cogitavit.

Brevem libri tertii in Epistolam ad Colossenses laciniam, & alias libri in Epistolam ad
Titum nonnullas Apologeticæ suo Pamphilus insulst. Hieronymus in Epistolam ad Mie-
rium & Alexandrum fragmentum afferit è tertio volumine *interpretationis* Origenis in primam
ad Thessalonicenses. Ex Homiliis in Epistolam ad Ebræos paucula quædam descriptit
Eusebius libr. 6. Histor. cap. 25. Indidem nonnulla afferit Pamphilus diversis Apologeticis
sui locis.

Multa præterea è variis Origenis lucubrationibus fragmenta Catenæ subministrant; sed
neque locos unde illa petita sunt, indicant; nec certa est Catenarum fides, ut monuimus
alibi. Quapropter fragmentorum quæ ex iis profecta sunt, nullam hic habendam rationem
duximus. Ex iis autem excerptæ sunt multæ Origenis in varios Scripturæ libros *interpretationes*,
quæ in Vaticanae Bibliothecæ Catalogis commemorantur.

SECTIO QUARTA.

DE ORIGENIS TETRAPLIS, HEXAPLIS, ET OCTAPLIS.

I. Proponitur Epiphanius sententia de Origeni Tetraplisi, Hexaplisi, & Octaplisi. II.
Affertur propositus duarum Ebraicarum columnarum in Hexaplisi, & Octaplisi situ. III.
Quæritur, quare in Tetraplisi, Hexaplisi, & Octaplisi Theodotionem Symmachus
præcesserit. IV. Investigatur mens Eusebii de Tetraplisi, Hexaplisi, & Octaplisi. V.
Unum & idem opus fuerunt Hexapla, & Octapla. VI. Ex superioribus recentiorum
multorum errores arguuntur. VII. Editionem Interpretum Septuaginta, quæ in Hexa-
plisi habebatur, asteriscis, obelis, lemmiscis, & hypolemmiscis Origenes distinxit. Ei preterea F
quæ erat in Tetraplisi Scholia adjecit. VIII. Editionem & Hexaplisi intextam emenda-
runt Eusebius, Pamphilus, primi seorsum vulgaverunt. Inde triplex illo tempore
editio *tau* 6, Origeniana, Eusebiana, & *tau* 9. IX. Eadem circiter tempestate *tau* 9
resarcit Lucianus, resarcit & Hesychius. Hinc quintuplex *tau* 6 editio. X. Suas quoq;
editiones asteriscis, & obelis discriminarunt Lucianus, & Hesychius; ut & suam
tau 6 interpretationem Hieronymus. Inquinatae sunt & vitiatae hodierna omnes *tau* 6
editiones.

Agæ.

- A 1. **A** Gamus jam de *Tetraplis*, *Hexaplis*, & *Oeclaplis*, Origenianorum operum omnium nobilissimis & laudatissimis: quorum rationem cum accuratissime Epiphanius triderit in libro de ponderibus & mensuris, hujus præcipue vestigia persequi decet. Collegatur jamante *Adamantius* Interpretationes Scripturæ à Senioribus Septuaginta, *Aquila*, *Theodotione*, & *Symmacho* elucubratis. Quintam præterea & Sextam Editionem commodum naëtus est, quas in angulis quibusdam occultas investigasse ipsum & in lucem edidisse scribit *Eusebius*. *Athanasius* vero in *Synopsi* docet imperante *Caracalla*, in dolis *Hierichunte* repertam fuisse Quintam à *Studio* quodam ex iis qui erant *Hierosolymæ*; Sextam vero sub *Alexandro Manime* & *Nicopoli* ad *Aictium* à quodam *Origenis* discipulo. Idem proponendum habet Epiphanius in libro de ponder. & mens. cap. 18. additio priorē è tenebris fuisse erat in septimo Caracallæ anno. Fallitur *Cedrenus*, qui utramque *Hierichunte* inventam fuisse narrat.

Ex his sex Interpretationibus, & Ebraico exemplari, Tetrapla sua, Hexapla, & Octapla Origenes concinnavit. Ac Tetrapla quidem, quæ Hexaplis tamē tempore posteriora fuerunt, quatuor combatabant Editionibus per columnas dispositis, prima Aquilæ, secunda Symmachi, tertia Septuaginta Senum, & postrema demum Theodotionis. Interpretationem 3° & tertio loco posuit, ut ad eam, quam omnium existimat efficiatissimam, reliqua facilius exigi & examinari possent. Hexaplis haec ipsæ interpretationes quatuor, eodem ordine collocata, cum Ebraico exemplari, Ebraicis descripto literis, & eodem Græcis characteribus exarato continebantur. Prior occurrebat columna Ebraica Ebraice depicta; at quæ contextum Ebraicum Græcis exaratum literis exhibebat, interpretationi Aquilæ proxime conjugebatur. Subjuncta autem post sex illas columnas Hierichuntina Editione, quam Quintam appellavit Origenes, & numeri quinariae nota, insignivit; & post Hierichuntinam Nicopolitanam, quam vocavit Sextam, & ἵστορια σ' notavit, Octapla existebant. Hac fere Epiphanius loco laudato; quæ ut clariora sint, primam Genesios vocem, prout in Tetraplis, Hexaplis, & Octaplis disposita fuit, depingemus.

DIAGRAMMA

D TETRAPLORUM, HEXAPLORUM, ET OCTAPLORUM.

Exemplar Ebraicum, Ebraicis li- teris de- scriptum.	Exemplar Ebraicum Græcis elementis exaratum.	Aquila	Symma- chus	Septuagin- ta	Theodo- tus	Quinta Editio Hie- richuntina.	Sexta Edi- tio Nico- politana.
בראשית	Εριστ	ἐν κεφαλαιώ	ἐν ἀρχῇ	ἐν ἀρχῇ	ἐν ἀρχῇ	Desidera- tur	Desidera- tur.
TETRAPLA.							
1	2	3	4	5	6		
HEXAPLA.							
1	2	3	4	5	6		
OCTAPLA.							
1	2	3	4	5	6	7	8

II. Hæc habet, inquam, Epiphanius in libro de ponder. & mens. cap. 19. præterquam quod spectat ad columnarum Ebraicarum situm: nam ex aliis quibusdam Epiphanius locis existimare poslit aliquis contextum Ebraicum Græcis notatum characteribus priore loco fuisse. Hujusmodi est ex Hæc. 64. cap. 3. οὗτον τὸ πρώτον ἀπὸ ἐπικαιῶν ἡγιαζεῖν εἴη ερμηνεία, ἀντα, συμμάχει, τῷ τοῦ ἐθνοποιοῦ δύο, καὶ δεσμοτοῖς, πέμπειν τοιούτοις ἀνθεῖς, μετα περιέβατον τοῖς λέπτοις ἐστραῖς, καὶ ἀντὸν ὅμοι τοῖς σούσοις, ἐπ αὐτοῖς διενῆρε σεῖς χωρίροις καὶ σύνθετον ἐστραῖς τοῖς λέπτοις, ἀπονεμεῖ δὲ (sic enim lego, non Μενονίον) τὸ καλλιματι ἐπέραν πολὺ πεπτούση σείσειν. Vnde primum studuit in unum

256
 conjungere sex interpretationes Aquila, Symmachi, Septuaginta duorum, & Theodotionis; Quintam A
 etiam & Sextam editionem; cum adiectione vocum singularium Ebraicarum propriis elementis de-
 scriptarum: ex altera autem parte opposita, utens altera columna depingendo contextum, Ebraicum
 quidem dictione, Gracum vero literis, alium rursum contextum lucubravit: Hac ita exponi pos-
 sent: medium locum tenuisse sex interpretationes Gracas inter Ebraica Ebraice scripta,
 quae ad unam sita erant partem; & Ebraica Gracce exarata, quae ad aliam partem erat collo-
 cata. Sed hanc expositionem respununt verba Epiphanius ejusdem, que mos afferemus est li-
 bro de ponder. cap. 19. ubi Ebraicum atrumque contextum priore loco notatum fuisse agno-
 scit. Videtur itaque id sibi potius voluisse Epiphanius, ad unam Ebraicam columnam Ebraicis
 elementis exaratae partem notatas fuisse Gracas sex interpretationes; ad alteram vero Gra-
 ce scriptum contextum Ebraicum. Hoc idem significare dicas ista in libro de Ponder. cap. 7. B
 Ταῦτα δέ εἰπεν εἰς τὸν Ἰερόνυμον τραπέζιον τοῖς χριστιανοῖς εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν
 ἀλλού τοῦτον εἰπεν οὐτοις περὶ τοῦ θεοῦ τοῦ χριστοῦ, Ἰερόνυμον δὲ λέγει, &c. Sex enim interpre-
 tationes, & Ebraicam Scripturam Ebraicis elementis ac verbis cum in una columna conjunxit, aliam
 columnam oppositam, literis quidem Gracis, vocibus autem Ebraicis scriptam adjectit. Quod
 si sex interpretationes, & Ebraicum exemplar Ebraice scriptum simul conjinxerat; in ex-
 tima profecto columna contextum Ebraicum charactere Graeco exaratum sequitur fuisse
 adtextum. Sed praesixa sine dubio fuisse Ebraica Ebraice depicta, tum subnexa eadem Gra-
 ce exarata, & subjectas deinde sex Interpretationes ex iis manifeste concluditur quae legun-
 tur apud Hieronymum in Epist. ad Tit. 3. 9. Vnde & nobis cur e fuit omnes Veteris legis libros,
 quos vir doctus Adamantius in Hexapla (ita lego, non exempla, ut vulgo) digesserat, de Cesariensi
 Bibliotheca descriptos ex ipsis authenticis emendare, in quibus & ipsa Hebreæ propriis sunt characteri-
 bus verba descripta, & Gracis literis tramite expressa vicino: Aquila etiam, & Symmachus, LXX.
 quog, & Theodotio sūmū ordinem tenent. Columnas omnes propositus sui ordine recensuit.
 Apertius etiam Rufinus libr. 6. Eusebiana histor. cap. 13. Famosissimos illos Codices primus
 compositus Origenes in quibus per singulas columnulas è regione separatum opus Interpretum inveni-
 jusq, descripti, ita ut primo omnium ipsa Hebreæ verba Hebraticis literis poserent; secundo in loco
 per ordinem Gracis literis è regione Hebreæ verba describerent; tertiam Aquila Editionem adjunge-
 ret; quartam Symmachi; quintam Septuaginta Interpretum, que nostra est; sextam Theodotionis
 collocaret, & propter ejusmodi compositionem exemplaria ipsa nominavit Σαταλλά. Ex his etiam li-
 quet praefixos Gracis editionibus fuisse Ebraicos contextus, non subnexi, nec praefixum
 alterum, alterum subnexum, ut indicare videntur illæ Epiphanius voces: εἰς τὸν οὐρανὸν δὲ ἀτιμοῦ. D
 Liquet hoc quoque ex his ejusdem è libri, de ponder. cap. 19. τοῖς τοῖς, οἰς οἴνοις, ταῦτα ταῦτα, εἰ-
 θασι εἰς τοῖς καροτες, καὶ οὐπιστοτες ταῦτα ταῦτα ταῦτα καροτες, καὶ ταῦτα ταῦτα ταῦτα ταῦτα ταῦτα, &c.
 Nonnulli igitur, ut dixi, hos libros legentes & reperientes Ebraicas duas editiones priore loco sitas;
 post eam vero illam Aquila collocatam, &c. Ne quis vero vocem εἰδει, pro eo usurpatam putet,
 quod nos paginam appellamus; nam εἰδει columnam quoque significat, adeo ut plures
 columnas una pagina contineret. Porro ordinem istum quem statuimus, luculenter adstruit
 vetustissimus Codex Barberinus duodecim Propterarum, quia ad Oea II. I. breve Hexa-
 plorum specimen ad oram attextum habet, & in sextum Tomum Polyglottorum Biblio-
 rum suo loco retulit Waltonus. Desiderantur quidem Ebraica Ebraice scripta; priore vero
 loco sita sunt Ebraica Gracis elementis concepta; proxime subest his Aquila; huic Symma-
 chus; quem excipiunt LXX. ultimam columnam sibi vindicat Theodotus.

III. Disquisitione dignum est, ecquid in Interpretationum dispositione Theodotioni
 antiquiori Symmachum recentiorem Origenes anteposuerit. Facile hunc nodum solvere
 se posse putasset Epiphanius, qui Theodotionem veriusiorem fuisse Symmachum opinatus
 est libri de ponder. cap. 16. 17. Itaque collocatos fuisse tres illos respondet, iuxta ordinem
 suæ aetatis. Ego vero à recepta opinione discedere non possum, quæ priorem extat ponit
 Theodotionem quam Symmachum: nam quid opponi potest his Hieronymi Praefat, in
 Evangel. Non quero quid Aquila, quid Symmachus sapiant, quare Theodotion inter novos & ve-
 res medius incedat: quibus non temperatus duxat interpretandi genus, quod tenuit
 Theodotion, sed media etiam ejus aetas Aquilam inter & Symmachum significari videtur. B
 Origeni ergo aliud fuisse causæ puto, cur ita interpretationes illas digereret. Ad Ebraica
 maxime accedebat Aquila, hunc illis ideo proxime adjunxit. Ab iisdem plus reliquis rece-
 debat Symmachus, quippe qui sententiarum fuisset, quam verborum retinentior. Ut ex
 confictu Aquilæ & Symmachi, qui abierant in diversa, & extrema fuerant perfecuti, veritas
 elicetur, optima ratione uterque simul conjunctus est. Subnxi sunt illis deinde Inter-
 pretes LXX. & Theodotion, qui medium viam tenuerant. Quasi non, inquit Hieronymus
 Praefat in Job. apud Gracos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum è verbo, vel sensum è
 sensu, vel ex utroque commixtum, & media temperatum genus translationis expesserint. Ordo
 autem studiorum postulat, ut intricatam questionem, & incertam disceptaturi, extremas

primum

ORIGENIANORUM

258
cola distinxisset, & invicem opposuisset, una cum Ebraici contextus adjectione, Hexaplorum nobis A exemplaria reliquit. Diximus ὅπερεσί id esse, Scriptum aliquod ad alind adicere; inde ὅπερεσί, scripti alicuius ad alind adjectio. Itaque ὅπερεσί, est Ebraici exemplaris ad reliquias interpretationes appositio. Hæc præter legitimam sententiam à nonnullis alio detorta sunt.

Post Hexapla, ex quatuor Editionibus, Aquila, Symmachus, Septuaginta Interpretum, & Theodotionis simul conjunctis & oppositis, Tetrapla conflavit Adamantius, ut tradit Eusebius, & post illum Zonaras. Nec enim aliud sonant hæc Eusebii verba: *ἰδοὺ τὸν διάλυν, καὶ συντάχει, καὶ θεοδοτίῳ ἡδουσ ἀμαρτία τῷ τῷ τοῦ τετραπλοῦ ἐπικαταστατάντα, quam eum post Hexapla, ex his quatuor Editionibus Tetrapla seorsum compiegisse; non vero in Tetraplis seorsum digestas, & separatis discretas fuisse singulas interpretationes, ita ut suas singulæ paginas occuparent; in iisdem enim fuerunt paginis descriptæ omnes ac invicem oppositæ, sive, ut ait Epiphanius, *ευρισκόμενα, qui & addit, si Tetraplis Græcis Dipla & bræa fuisser ad juncta prodidisse Hexapla; quod fieri certe non potuisset, nisi è regione invicem oppositæ essent in iisdem paginis Tetraplorum Græcanicæ editiones, quemadmodum & in Hexaplis.**

V. Animadversionem nostram requirit, quod idem ait Eusebius, collectis in unum sex Editionibus Græcis, & adjecto Ebraico contextu Hexapla nobis Origenem reliquisse; Psalmorum vero Hexapla Græcis editionibus septem constitisse. Eusebio contentiunt Scholia Romana in Editionem τοῦ, in quibus nonnunquam super Psalmos Hexapla citantur. Consentit & Epiphanius Hæc. 64. cap. 3. & post illum Zonaras, qui diserte pronuntiant Hexapla sex Editiones Græcas, cum gemina Ebraici textus descriptione fuisse complexa. Quærigitur potest, cur Hexapla dicta sint, quæ octo columnas habuere. Nec

Erasm. de
doctr. &
libr. Orig.
Magdeb.
Cent. 3.
cap. 20.

appellationem esse fortita, sed à verbis ἔξαπλα, quod est, *explano*: nam unde factæ dicerentur voces, τετραπλά, & διπλα; Respondent nonnulli Hexapla dicta, non à numero columnarum, sed à numero Interpretationum sex; nulla habita contextus Ebraicæ oratione, qui inter Interpretationes numerari non debuit. Huic opinioni favere videtur Epiphanius loco mox allato, cum ait: *ωτε τὸν πάσαν παλαιὸν διαδίλλον διέξαπλόν καλεμένον, καὶ διετέλεσθαι τὸν διεξαπλανόντα.* Ad eum Vetus omne Testamentum iis Hexaplis, & gemino Ebraico contextu fuerit comprehensum: ubi aperte Hexapla Græca à Diplis Ebraicis distinguit. Hexapla ergo, inquit, à sex Interpretationibus fuerunt denominata, quemadmodum Tetrapla à quatuor, ac ideo falli qui Hexaplis vulgatas quartuor editiones Græcas, & exemplaria duo Ebraica assigant. Id si sit, palam sibi repugnaverit Epiphanius libro de ponderi, & mensur. cap. 19. qui ita differit: *Τετραπλά γέρει ταῦτα θεωρία, ὅταν αἱ τε ταῦτα, καὶ συντάχει, καὶ τὸν ἑδουσινόν, καὶ θεοδοτίῳ ἐρμηνειαν συνετάσπειν. τὸν τερτιόν ἡ τετραπλανόν ταῦτα ταῦτα θεωρίας συναφθεῖσά, ἔξαπλά καὶ τέταρτον. τὸν δὲ καὶ πέμπτον, καὶ οὐ τὸν ἐρμηνειαν συναφθεῖσόν, τοιούτος οὐλατά παλαιεῖται.* Tetrapla enim Græca constant, cum Aquila, & Symmachus, & Septuaginta a Seneus, & Theodotionis interpretationes simul conjuncta sunt: quæ columnæ quartuor si Ebraicæ dubias adiiciantur, Hexapla dicuntur: quod si Quinta & Sexta interpretatione accesserint, sequitur ut Octapla nominentur. Quibus adiōnat Rufinus in interpretatione decimi sexti capituli libri sexti Historia Eusebii. Aliò vero abit Nicetas, & Dipla Ebraica, quoniam idem omnino continebant, pro una, eaque bipartita columna habita fuisse vult, atque illa cum *τις*, *οἱ*, Aquila, Symmachus, Theodotione, ac Quinta editione sex columnas constituisse, ac Hexapla inde fuisse appellata.

Nicet.
Tref. orth.
f. lib. 4.
Hæc. 31.

Has inter oppositas & repugnantes sententias, novam, & nisi me animus fallit, verissimam tueor, Falsum est, quod vulgo creditur Quintam, & Sextam Editionem universos Scriptura libros fuisse complexas. Aliquot duntaxat continebant ex illis, eosque potissimum qui versibus constant apud Ebraeos. En tibi testem Hieronymum in Epistola ad Tit. 3, 9. *Vnde & nobis cur & fuit omnes Veteris Legis libros, quos ὑπὸ δοκτὸν Adamantius in Hexapla digressat, de Casariensi Bibliotheca descriptos, ex ipsis authenticis emendare; in quibus & ipsa Hebraea propriis sunt characteribus verba descripta, & Græci literis tramite expressa vicino. Aquila etiam, & Symmachus, LXX, quoque, & Theodotion fūnum ordinem tenent. Nonnulli vero libri, & maxime hi qui apud Hebraeos verbu[m] compoſiti sunt, tres alias Editiones additas habent, quam Quintam, & Sextam, & Septimam translationem vocant, auctoritatem sine nominibus Interpretum consentit. Itaque in illa variarum Editionum coagmentatione, aliqui libri quartuor duntaxat confabant editionibus, cum Diplis Ebraicis; atque hi libri erant vere ἔξαπλα, Sex vero habebant editiones Græcas, cum Diplis Ebraicis, aliilibri per versus compoſiti, excepto P̄lterio, nemp̄ Proverbia, Ecclesiastis, & Canticum: ac proinde erant διπλα. At liber P̄lterio, librum hunc ἔντελλεν fuisse diceres. Igitur Opus istud Origenis partim erat Hexaplem, partim Octaplem, partim Enneaplem: sed Septimæ Editionis, quæ ad unum pertinebat Psal-*

- A Psalterium, in tota Bibliorum denominanda mole ratio habita non est, ideoque à nemine Enneapla dicta sunt. Afferit etiam Origenes ab interpretationibus Aquilæ & Theodotio-
nis abfuſſe Threnos Jeremiæ. Itaque Liber ille fuerit *τετραπλός*, sed totum corpus Bibliorum propter libri exiguitatem Tetraplum dici non debuit. Quidam Hexapla ista volumina ap-
pellarunt, forte etiam Hexapla ab Origene inscripta sunt, quod magna illorum pars qua-
tuor editionibus, Aquilæ, Symmachus, & Theodotonis, ac Diplis præterea Ebraicis
est̄ confata: alivero cum his voluminibus sex editiones Græcas præter Ebraica exem-
plaria inesse intelligenter, Octapla vocanda censuerunt. Quapropter nemo mirati debet,
eū Hexaplis sex editiones Græcas, & duos contextus Ebraicos fuſſe intextos dixerint Eu-
sebius, Epiphanius, & Zonaras: intextæ quippe erant editiones illæ sex in aliquibus dum-
taxat libris, non in universis; nam quamvis intexta itidem essent in Psalmis editiones se-
p̄tem, Hexapla tamen Psalmorū idem dixit Eusebius. Manifestum ergo est unum idemq; opus
fuſſe Hexapla & Octapla; sed à diversis quibus constabat partibus diversas appellationes
habuſſe. Tetrapla autem privatum fuit ac separatum opus ab Origene post Hexapla
accuratum, in Studiosorum gratiam, quibus tantum abs re sua vel otii vel facultatis non erat,
Hexapla comparare possent. Nec quemquam moveat quod scribit Hieronymus,
Exceptis Septuaginta Interpretibus, alias quoque editiones in unum congregasse volumen, quod & *Hieron. de-
script. Ec-
cles. in O-
rig. Fre-
culph.
Chron.
Tom. 2. l. 3
c. 2. Hon.
Aug. de
script. Ec-
cles.*
id enim libri volunt, præter LXX, Interpretes, reliquos etiam Originem in unum volumen
congregasse.
- C VI. Ex his facile intelligitur, quantum ratio Scaligeru.n fugerit, qui in delineatione
Hexaplorum seu Octaplorum, quam in sacras suas Exercitationes retulit Heinsius, utrum
que Ebraicum contextum post interpretationes Græcas sex in finem conjectit. Si modo re-
vera Scaligeri fuit hac delineatio, quod dubium mihi faciunt Scaligeriana nuper edita, in
quibus Octaplorum columnas enumerans, prioribus locis Ebraicas duas recenset. Nec fe-
licior Heinsius, cum columnas ibidem Hexaplorum describens, tertiam attribuit Septua-
ginta Interpretibus, quartam Aquilæ, quintam Theodotioni, & sextam Symmacho. Ne-
que iis excusandis sufficit Niceta Acominati auctoritas, qui in similis verfatus est errore,
columnis Ebraicis subjectos fuſſe τοῦ ὁ, his Aquilam, tum Symmachum, inde Theodotio-
nem, & Quintam demum interpretationem asseverans. Peccat quoque Baronius aliter in
D Tetraplis dispositis editiones Græcas censens ac in Hexaplis, & priorem in illis locum τοῦ ὁ
affignans, in his tertium. Hos in fraudem videtur illexisse Philoponus, qui in libro τοῦ κοσμο-
νομονοματοῦ loca sacri Contextus ex his quatuor interpretationibus afferens, priore loco τοῦ ὁ col-
locat; his subiectit Aquilam, huic Theodotionem, illi Symmachum. Nec enim Tetrapla
repræsentare Philoponus instituit; sed in interpretationibus disponendis Interpretum
extremam respexit: cum clarum sit cæteroquin ex Epiphano postremam columnam obti-
nuisse Theodotionem tam in Tetraplis quam in Hexaplis, secundam Symmachum, atque *Epiph. de-
pend. c. 19.*
hos inter medios Septuaginta incessisse. *τετραπλάσια γέρας εἰσι, inquit, τοῦ Μανιάνα, ὅταν ἀ τοῦ αὐτοῦ, τοῦ
εργατῶν, τοῦ τοῦ θεοτοκοῦ δύο, καὶ θεοτοκοῦ τετραπλεῖται ὁσιοῖς.* Tum enim existunt
E Græcanica Tetrapla, quando interpretationes Aquile, Symmachi, Septuaginta Senum, & Theodotio-
niū in unum fuerint composite. Tum addit, si Dipla Ebraica præfigantur, conflari Hexapla.
Pro Origenianorum Tetraplorum specimine haberet non posse loca illa à Philopono è qua-
tuor Græcis interpretationibus detracere probari quoque potest ex Philastrio, qui Hær.
137. afferit Aquilæ conversiones in medio librorum nunquam fuſſe positas, sed dextræ,
laevaque affignari solitas fuſſe. Aquilæ interpretatione in Tetraplis priore loco poneba-
tur; qui locus diverso respectu vel dexter erat, vel sinistraliter: legentium respectu sinister
erat, dexter libri ipsius. Itaque alii dextra loco situm esse, alii sinistro scriperant. Id
cum legifert Philastrius, existimavit, Aquilam in aliquibus Tetraplorum exemplaribus
dextrum tenuisse locum, in aliis sinistrum; sed hallucinatus est, nam semper columnæ
huic deputatus est, quæ ad Lectorum lèvam collocata erat. Ut ut est, certe in medio nun-
F quam fuſſe constat: fuſſet autem, si priorem columnam occupassent Septuaginta Inter-
pretes, Aquila secundam. Refellitur etiam ex supradictis Salmasius, qui hæc scribit in
Commentario de Hellenistica: *Sed nusquam Hieronymus Quinta & Sexta editionis meminit;*
& cum Hexapla vocata, intelligit Tetrapla Græcanica, cum Diplis Hebraicis, que Hexapla faciebant.
Et mox allatis quibusdam Hieronymi locis, in quibus Græca solum quatuor Editiones me-
morantur, subiicit: *Apparet, ex his Origenem quatuor tantum editiones inter se comparasse, & com-
paruisse in Tetraplis, que cum duobus Hebraicis textibus Hexapla illa Ecclesiis dedicata continebant.*
Certe in Hieronymi verbis à me lupa allatis ē Commentariis in Epistolam ad Titum,
mentio fit Quintæ & Sextæ editionis, & sèpissime in Epistola ad Suniam & Fretellam,
aliisque locis. Hexapla autem dicta sunt ea, non quæ Tetrapla solum Græcanica, cum Diplis
Hebraicis, sed quæ Quintam præterea, & Sextam, ac Septimam editionem, non ubique,
k 2 fed

ORIGENIANORUM

260
sed in aliquibus solum libris adjunctam haberent. Ait paulo post Salmasius: *Sed & veteres A Patres ex quibus composita Catena, ut vocant, in diversis Veteris Testamenti libros leguntur, nunquam citant varietates Translationum è Quinta & Sexta Editione, sed ex quatuor illis tantum quas invicem composuerat Origenes, ex quibus Tetrapla fecerat, & cum gemino Ebraico ξεπλά. Confuse Notas Flaminii Nobilii, quam sæpe Quintæ ac Sextæ editionis variantes Lectiones ci- tent Patres antiqui, deprehendes. Falsum quoque esse apparet, quod jaçant recentiores quidam, Origenem nulla unquam Octapla composuisse, sed Hexapla duntaxat & Tetrapla. Octapla certe itidem ut Hexapla composuit Origenes, quoniam idem opus Hexapli & Octapli fuisse demonstravimus. Confutatur etiam ex præcedentibus Usserii Armachani nova opinio, non puram solum & emendatam interpretationem τῷ δ, sed καὶ τῷ quoque in Hexapli habitam fuisse afferentis, quod Bellarmino quoque videtur fuisse persuasum. De- B prehenditur quoque multiplex Magdeburgensem hallucinatio in his ipsorum verbis; *Primum versioni LXX. quæ tam fuisse videtur vulgarissima, adjunxit Aquile Pontici, Theodotionis, & Symmachii editiones repertas à se, multo tempore ab conditatis: aliam quidem Nicopoli in Actiaco liture; aliam alii in locis, sicut ipse scribit: indicavit Eusebius libr. 6. cap. 17. His postea superaddi- dit Quintam, Sextam, & Septimam, quas dixerunt Editiones: quoniam unam in ventam esse indica- vi in Hiericho, in dolio, tempore Antonini Caracalla. Nam ut de Symmachii interpretatione fileam, Aquilæ & Theodotionis editiones ab Origeni fuisse repertas probari minime potest; nec ullam ex iis tribus Nicopoli inventam fuisse verum est, sed Sextam. Omnia vero tur- pissime erravit Sextus Senensis, qui Tetrapla cum Hexapli confudit, & permiscuit, Hexa- pli vero ab Octapli disseruit, idemque ut faceret Viro cuidam magno persuasit & quique C Septimam Editionem nec in Hexapli, nec in Octapli unquam fuisse asseveravit; contra- rium disertis verbis affirmante Eusebio.**

6. His p. 16 VII. Alud præterea diligenter Origenis monumentum Hexapla præferebant. Nota- verat ille Senes Septuaginta voces aliquas, quæ in Ebraeo haberentur, interpretando negle- xisse, nonnullas autem de suo inservisse, variaque ipsorum circumferri exemplaria inter se diversa, & five ex supinitate librariorum, five ex Criticorum temeritate vitiata: hinc calu- minia anfam arripere Judæos, ejusmodi interpretationem in Christianorum Ecclesiis præ- legi solere caustantes, quæ Ebraicæ veritati in omnibus non consentiunt. Consuluntur ipsis Tomis in Matthæum decimus quintus, & Epistola ad Africanum, ubi de Exemplarium τῷ δ corruptione, & Judæorum calumniis disserit. His in commodis at occurret, inter- pretationem Septuaginta Senum emendavit ex optimorum exemplarium fide, atque ejus D præfertim quod in Scrapeco servabatur, quodque ipsum τῷ δ οὐρανού fuisse affirmant Ve- teres nonnulli. Aftericos præterea, ubi quid deesset, cum prætermis sibis inseruit;

Hieron. ad Sun. & Epist. de Freell. Epiph. de pouter. & mens. c. 17. *Quæ vero illi præter Ebraicorum fidem adiecissent, præfixo obelo signavit: Quæ signa, inquit Hieronymus, & in Graecorum, Latinorumque poëmatibus inveniuntur, unde & ab Ori- gene translata sunt. Quæ de lemnisco subicit Epiphanius, valde corrupta & confusa sunt; unde vix certi quicquam positis extundere. Id sibi tamen videtur velle, lemniscos adscriptis illius. Origenem, quotiescumque duo plurave paria Interpretum (hos enim in triginta sex paria fuisse dicretos, & in omnibus fere consensisse autumat, cum Scripturam sacram in Ægypto interpretarentur) vocem aliquam usurpasse, ab ea diversam (ejusdem licet significa- tionis) quæ usi fuisse reliqui Interpretes; (quod ipsum fere habent Hesychius in Psal- mum 12. 4, & Isidorus Originis, libr. 1. cap. 20.) hypolemniscos vero adnotasse, si quando*

Masius Prefat. in Graec. edit. Ioseph. & Annot. Iustus lab. Cicer. Prefat. ad Proscop. Commin. Iustam. *vocem hujusmodi par unicum adhibueret. Quibus significatur Origenem 36. Inter- pretum exemplaria simul contulisse. Ab Epiphanius dissentit Andreas Masius, & paria illa Interpretum, velut aniles fabulas respuit, tuncque appositos putat lemniscum & hypo- lemniscum, cum variis alias lectiones plures pauciores Codices assererent. Alium notarum illarum usum profert Johannes Cuperius, nec aliud significare lemniscum putat quam verbis consentire Interpretes aliquos, dispare senus; hypolemniscum vero, quam sensu eos & verbis dissonare. Sed mihi verisimilior videtur Malii sententia. Aftericorum illorum, obelorum, lemniscorum, & hypolemniscorum formas notat Epiphanius, & nominum significaciones; multumque fallitur, cum vocabulum, ἀνανίας derivat à Græco οὐρανόν, nam Syracusiam esse vocem conflat. Reliqua fute persequitur Epiphanius in eodem libro: nec docet tamen utrum quæ Hexapli intexta est interpretatio τῷ δ ejusmodi notis fuerit in signis: sed id perspicuum est ex Romanis Scholiis τῷ δ in 1. Reg. 14. 4. μάλλον τῷ δ οὐρανόν ξεπλάθει οὐρανόν, ὡς εἰς Theodotionος προτοτιτιλα. Imo, hec in Hexaplo afterico notata sunt, utpote quæ ex Theodotione adjecta sint: & ex ipsis Hieronymi, quæ repetit Rufinus Invect. 2. Sed & Origenes aftericos fecit, ex translatione Theodotionis assumens, ut componeret vo- lumina quæ appellantur Hexapla. Tum subiungit: Quia frequenter, si disputatio accidisset, vel im- mutata esse aliquata, vel deesse, vel abundare in nostris Scripturis menticabitur, voluit Origenes nostris offendere, qualis apud Iudeos Scripturarū lectione teneretur, & in propriis paginis vel columella editio-*

A nes eorum singulas quasq; descripti; & ea que apud illos sunt addita vel decerpta, certis quibusque signis additis, ad versiculorum capita designavit; & in alieno, non suo opere suas tantummodo notas fecit; ut sciremus non quid nobis, sed quid Iudeis adversum nos certanibus aut deesse aut abundare videbatur: & iterum ex istis Hieronymi in Praefat. Paralip. ad Chromatium: Et certe Origenes non solum exempla (lege Hexapla) compositi quatuor editionum, è regione singula verba describens, ut unus dissentiones statim ceteris inter se consentientibus arguitur: sed quod majoris auctoritatis est, in Editione Septuaginta Theodotionis editionem miscuit, asteriscis designans quae minus fuerant, & virgulis que ex superfluo videbantur apposita. Sed Origenem ipsum audire operae pretium est: sic ille Tomi. 15. in Matth. p. 381. Nuoi de Διλονέτι πολλά γέγοναν ἐν τῷ ἀντιγράφῳ διαρροῇ, εἴτε διδασθημέτινον γραφάν, εἴτε διδότιλμα τινον μοχθηραν ἀντιράφων τον γραφομένων, εἴτε δι-
B διπλόν τὸν τὰ ιωτίς διεκάπτοντον περιτιθέντων ἐν αφαιρέσθαι τὸν μέρη ἐν τοῖς αντιράφοις τὸν πα-
C λαιάν διαθήνειν θαφωταν, οὐδέ διδούσθαι, εμφράσθαι, κριτηρίον ξενάγων τοῖς λοιποῖς ἐνδέσσοις τὸν γραφαλογίων τοῦτον τὸν αντιγράφων διεφοίναν τὸν κριτικὸν ποιούμενοι ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἐνδέσσοις τὸ σωτῆρος ἐπινόμου ἐνδέξαμεν, καὶ τὸν μέρη ἀντιγράφων ἐν τῷ θραύσματι πειράμα, ἐποιηταῖς αὐτοῖς ποιεῖσθαι. Τινά τοῦ μηδὲ τρόπον προσεπέδειν, ἵνα δύλον γένηται μὴ κατηγετα τοῦτον ἐθεορητοῦσα ἐν τῷ λοιπῷ ουμφόνος τῷ ἑρμαῖον προσεπέδειν. Ex hoc loco supicari licet, non ex Theodotione so-
D lum, sed & aliis editionibus nonnulla fuisse inspersa. Quapropter Epiphanius, à quo re-
rum illarum accurate tradita historia est, desiderari ait à plurimis apud Interpretates Septua-
ginta quae ex Ebrais referre prætermiserunt ipsi, Aquila vero, & Symmachus, ac reliqui In-
terpretes representarunt: ex uno autem Theodotione addita esse non apposuit. Emenda-
tio hæc ἐστιν per obelos & asteriscos, cauſa fuit Hieronymo, cur ita Augultinum alloquere-
tur Epist. 89. cap. 6. Miror, quomodo Septuaginta Interpretum libros legas, non puros, ut ab eis
editi sunt, sed ab Origene emendatos, sive corruptos per obelos & asteriscos, & Christiani homi-
nius interpretatiunculam non sequaris; præferim cum ea quæ addita sunt, ex hominis Iudei at-
que blasphemii, post passionem Christi, editione transtulserit. Corruptos dicit libros Septua-
ginta Interpretum, propter additamenta è Theodotione, cum in Isaiae 58. cap. emenda-
data ac vera appellat Hexaplorum exemplaria, quæ eadem additamenta præfererebant;
nam neglectis asteriscis qui vel in legendis, vel in describendo negligi poterant, maxima
existebat Theodotionis cum τοῦ ὁ confusio: at observata asteriscorum distinctione, legi-
tima τὸν ὁ verba à Theodotione accurate secernebantur. Itaque pro legentis attentione
D & diligentia corrupta erant, vel emendata. Quocirca in eadem ad Augustinum Epistola ita
pergit Hieronymus: Vis amator esse verus Septuaginta Interpretum? Non legas ea quæ sub
asteriscis sunt; amo rade de voluminibus.

Epiph. de
pond. c. 2.

Editioni τοῦ ὁ, quæ erat in Tetraplis Scholia ad limbum aliqua adjecisse Origenem dis-
cimus ex memorato Codice Marchali, quem habent Claromontani Patres Societatis Iesu:
adnotatum enim est ait Ezechielem, librum hunc ex Hexaplis defcriptum esse; correctum
vero ad Tetraplum fidem: postmodum subest: ἀ τινα καὶ τινα (οὐρανούς) κειται σταρθωσι, καὶ
ἰσχυρότερον ἔτει τα χώλια παρέθησαν πάμφιλον καὶ ιωτίον σιωπήσαντο. Que (Te-
traplus) iustus (Origenis) manu emendata, & Scholias succincta erant: unde ego Eusebius Scholia
apposui: Pamphilus & Eusebius emendarunt.

E VIII. Apud multos hanc opinionem percrebuisse video, Origenem quo parabilius es-
set emendata à se Edito Seniorum Septuaginta, edidisse eam seorsum, & ex ingenti Hexa-
plorum mole exemplis; adeo ut loquitor illa, alterius quæ habebatur in Hexaplis unde erat
profecta, germana esset, & omni ex parte similis. Ratio istius opinionis valida nulla affer-
tur. Probabilior mihi videtur sententia Iohannis Baptista Morini, viri doctissimi, Editio-
nem illam τοῦ ὁ ex Origenianis Hexaplis descriptam ab Eusebio & Pamphilo, & primum
F evulgatam arbitrantis; juxta illud Hieronymi in Praefat. ad Paralip. ad Chromatium:
Alexandria & Aegyptus in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. Constantinopolis usque An-
tiochiam Luciani martyris exemplaria probat. Media inter has provincias Palastinos codices legunt;
quos ab Origeni elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt. Nam cum frequenter exscri-
berentur Hexapla in Ecclesiaram, doctorumque hominum usum, novis indies deforma-
bantur sordium inquinamentis; cum præsertim asteriscorum & obelorum adnotacionem
vel insuper haberent librarii, vel non fatis diligenter administrarent: unde ingens incide-
bat rerum perturbatio, confusis & permisitis cum Septuaginta Sennum interpretatione Theo-
dotionis additamentis: Misericordia & veritas, inquit Hieronymus in Epistol. ad Sun. &
Fretell. obviaverunt sibi: & dicitis, quod in Graco sibi, non habeatur: ἐν τοῦ ὁ ανθενε εὐθύτερον
idest, Misericordia & veritas concurrent; nec in Hebreo habetur, & apud Septuaginta obelo
prænotatum est: quæ signa dum prescriptorum negligentiam à plerisque quæ superflua relinqua-
tur, magnus in legendis error obicitur. Loquitur de editione τοῦ ὁ, quæ Hexaplis inerat. De ge-
nerante ergo magis magisque hac Editione, restituere eam conati sunt Eusebius & Pam-
philus, ex ipso ἀντιγράφῳ, quod erat in Cæsariensi Bibliotheca; restitutam vero & seorsum
kk. 3 magna

Ioh. B.
Morin. in
Pref. ad
LXX.

magna diligentia descriptam publicaverunt. Atque ea Editio Palæstina dicta est. *Susanno* A
ciliicet applausu fuit excepta, & in Hierosolymæ, altisque Orientis Ecclesiis decantari coe-
pta, & librariorum sæpe eam in publicos usus exscribentium labore diffuminata passim ac
propagata; cum propter Auctoris famam, & Emendatorum nobilem doctrinam, tum pro-
pter operis ipsius dignitatem. Hujus editionis & emendationis luculentum extat monu-
mentum in Codice Renati Marchali, jam sæpe laudato; in quo post Jeremiæ librum adno-
tatum est, descriptum eum esse ex Origenis Hexaplis, & emendatum ex Tatraplis manu
ipsius exaratis; idque opera Pamphili & Eusebii.

En tibi jam itaque triplex editio Septuaginta Senum; Origeniana hæc quæ in Hexaplis
continebatur; altera privatim edita ab Eusebio & Pamphili, quæ prioris mere germana
erat; tertia vetus illa quæ Origenis emendationem præcessit, & *non* seu vulgata appellata, B
est, quæque multiplex & diversa fuit, utpote varias passa adulterationes. Non alia autem
Septuaginta Interpretum editio usurpabatur vulgo ante Origenem, quæ *non* dice-
batur. Hanc appellationem idcirco consecuta erat, quod nulla per Orientem Scripturæ
editio frequentiori usus conteretur. Quo factum est, ut editio *non* unam aliquam &
peculiarem Septuaginta Senum editionem notare deinde coepit, sed ipsam eorundem In-
terpretum conversionem generali appellatione significaverit. Rem uno verbo expedio.
Vocabulum illud, *non*, generi & speciei commune fuit, ut aliae pleraque voces: Generi,
cum qualemcumque *ratio* editionem notavit; Speciei, cum eiusfoli addita est, quæ ante Ori-
genis emendationem circumferebatur. Speciei tributa est primum, inde ad genus ipsum
transfuit. Quamobrem aliquando Hieronymus *ratio*, ab Origeni scilicet emendatis, à *non* G
distinguit; aliquando cum ea permisit & confundit. Distinguunt quidem in Proemio ad
librum 16. Commentar. in Isaiam. *Liquido*, inquit, *confitentes in Ebraico non habet*, nec esse
in LXX. Interpretibus, sed in Editione Vulgata, quæ *Græca non dicitur*, & in toto orbe diversa est.
LXX. Interpretes signat ab Origeni emendatis. Et in Epistola ad Sun. & Fretell. *non*
autem *isla*, hoc est, Communis editio, ipsa est quæ & Septuaginta, sed hoc interest inter utramque,
quod *non* pro locis & temporibus, & pro voluntate Scriptorum veterum corrupta editio est. Ea au-
tem quæ habetur in *Septuaginta*, & quam nos verimus, ipsa est quæ in eruditorum libris incorrupta &
immaculata Septuaginta Interpretum translatio reservatur. Quidquid ergo ab hac disperat, nulli
dubium est, quin ita & ab Hebraeorum auctoritate discordet. Confundit vero *ratio* cum Vul-
gata libr. 9. in Isaie 30. 20. Multum, inquit, in hoc loco *ratio*. Editio, Hebraicunque discordant.
Primum ergo de Vulgata tractabimus. Vulgata editionem appellat *ratio*, quorum verba pro-
fert: profere autem de Hexapl. Et in Praefat. Commentar. in Daniel. *Origenes de*
Theodotionis opere in editione Vulgata asteriscos posuit. Et in Epistola ad Suniam & Fretell.
Licet in Septuaginta & in Hexapl. ita repererim. Hoc est in Vulgata, & in illa Hexaplorum.
Vulgata speciatim & proprie dicta utebant Sunia & Fretella, pia & eruditæ feminæ:
multum illa a primigenio exemplari deflexerat. Hæc rogant Hieronymum, ut plurimorum
Psalterii locorum, in quibus Græca à Latinis dissonabant, legitimam lectionem ex Ebraica
veritate sibi tradiceret. Morem gesit Hieronymus, & prolixam rescriptit Epistolam, ex cuius
evolutione discas, quid Vulgata inter editionem, & illam quæ jacebat in Hexaplis, discri-
minis interfuerit.

IX. Dum hanc emaculandis Septuag. Scenibus navabant operam Eusebius & Pamphilus; E
similis cura Hesychium monachum in Ægypto, & Lucianum Antiochiae eodem circiter tem-
pore exercebat. Hippocrate illam Editionem, *non* dictam, deformem mendis, & sexcentis
vitiatis locis mutare in melius aggressi sunt. Adhibitis ergo vetustis Vulgata hujus interpre-
tationis exemplaribus rem ita gesserunt, ut recusat ab Hesychio editionē Ægyptus amplexa-
sit: quam vero recoxit Lucianus, ab universi probata & usurpata sit regionibus, quæ Con-
stantinop. & Antiochiae interjacent; nam Ebraicam etiam veritatem consuulisse fertur, ab eog
emendata vetus illa Vulgata nomine ipsius affecta est. Hieron. in Epist. ad Sun. & Fretell. In
quo breviter illud admoneo, ut scias alia esse editionē, quam Origenes & Casariensis Eusebius, omnes-
que Græcia tractatores *non*, id est, Communem appellant, atq. Vulgatam, & aperisq. nunc *auxiliis* F
dicitur; aliam Septuaginta Interpretum, quæ & in *Septuaginta* codicibus reperitur, & à nobis in Lati-
num sermonem fideliter veræ est, & Hierosolymæ, atque in Orientis Ecclesiis decantatur.

Igitur quintuplex post hanc extatem Septuaginta Interpretum editio habita est; Vulgata
vetus, Origeniana, Eusebiana, illa Luciani, & Quinta deum Hesychii. Sed quoniam ex
Hexaplis profecta erat Eusebiana, pro una eademque utraque habita est. Quæ vero *ratio*
exemplaria supererant, in Studiosorum bibliothecis delitescebant. Atque ita licet quinque
revera extarent hoc tempore editiones, trium dintaxat usus erat in Ecclesiis. *Alexandria &*
Ægyptus, inquit Hieronymus, in Septuaginta suis Hesychium laudat auctorem. *Constantinopolis*
usque Antiochiam Lucianus martyris exemplaria probat. Media inter has Provinciae Palestinos co-
dices legunt; quos ab Origeni elaboratos Eusebius & Pamphilus vulgaverunt: totusq. orbis hac inter-
se irisaria varietate compugnat.

A X. Ceterum veri mīhi videtur simillimum, Lucianum ipsum, & Hesychium cum ^{κοντῷ} emendabant, ut Origenis imitabantur studium, ita emendationis rationem tenuisse, & obelis ac asteriscis ^{τὸν} distinxisse, cīque Theodotionis laciniās aſſuisse. Cum enim certum sit, Ægyptum ac Syriam Hesychii & Luciani editionibus esse usas; nec minus certum sit quā iis in regionibus usurpabantur editiones ^{τὸν} ὅμοια, obelis fuſſe & asteriscis signatas, plane hinc efficitur Hesychii & Luciani editiones notatas fuſſe obelis & asteriscis. Hieronymus in Proemio Comment. Daniel. *Sed & Origenes de Theodotionis opere in Editione Vulgata aſteriscos posuit, docens defuisse quā additā sunt; & rursus quosdam versus obelis prænotavit, superfua quæque designans. Cumque omnes Christi Ecclesia, tam Græcorum, quam Latinorum, Syrorumque, & Ægyptiorum, hanc sub aſteriscis & obelis editionem legant, ignoscant invidi labori meo, qui volui habere nostros, quod Grati in Aquile, & Theodotionis, ac Symmachi editionibus lectorum: & in*

B *Epistol. 89. ad Augustinum, cap. 6. Vis amator esse verius Septuaginta Interpretum? non legas ea quæ sub aſteriscis sunt, immo rade de voluminibus, ut Veterum teſtauorū probes: quod si feceris, omnes Ecclesiastarum Bibliothecas damnare cogeris; vix enim unus aut alter invenitur liber, qui iſta non habeat. Quippe vix illa reperire erat Hieronymi xata exemplaria, quæ non vel ab Origene, vel a Luciano, vel ab Hesychio fuissent correc̄ta. Cum itaque vulgata omnia exemplaria inſediffent aſteriscī & obeli, nec uilla ferē eſſent in uſu, quam quæ tres illi caſtigatores emendaverant, ſequitur ita diſtinctos fuſſe ipsorum Codices. Cujus diſcriminationis quos nam aſſignare par est auctores, præterquam Lucianum ipsum, & Hesychium, quod ab Origene primum fuerat inventum imitantes postmodum & excolementes? Quin & ad Editiones quoque Latinas peruenit ejusmodi ^{στιχοί}; nam Hieronymus in Epif. 89. ad Augustinum, c. 6. Latinæ ſuę ^{τὸν} ὅμοια interpretationi aſteriscos quoque & obelos ſeſe addidisse teſtatur.*

C *Ex his porto Grecis editionibus, vel eanempe quæ erat in Hexaplis, ſive Eusebiana, vel Luciane, vel Hesychiana, hodiernæ noſtræ omnes videntur prodiſſe: hac enim, ut ait Hieronymus, trifaria varietate totus orbis compugnat; Vulgata vero omnium inquinatissima pene obſoleverat. Cum autem in Veteres illas magnam conſet in eſtām eſſe conuolūm ex librariorum oscitantia, dum vel obelorum & aſteriscorum notationem negli- gunt, vel eos ſuis non adſcribunt locis, negari non potest impuras eſſe recentiores Editiones ^{τὸν} & virtutis, utpote quæ ex antiquis illis prodiuerunt. Nam etiamſi profecta eſſent ab Hexaplis, in quibus ſcribit Hieronymus, fuſſe Septuaginta emendata & vera exemplaria; Hieron. in additamenta certe Theodotionis, quæ cum reliquo contextu, obliteratis aſteriscis, ad nos ^{Uſia 18.} transmifſa ſunt, editionem adulterant & corrumpunt.*

BVII

23

CAPUT TERTIUM.

ORIGENIS SYNTAGMATA.

Capitis tertii partitio.

E **G** Emina ſectione abſoluitur iſtud caput: Priore ſingula Origenis Syntagma, quo- rum memoria ſuperēt, enumerantur: altera agitur de Origenis Syntagmatis quæ extant, deque vetuſis libri ^{τὰς ἀρχὰς} interpretationibus.

SECTIO PRIMA.

SINGULA ORIGENIS SYNTAGMATA, QUORUM MEMORIA SUPEREST, ENUMERANTUR.

F **I.** Recenſentur Origenis Syntagma ab Eusebijo commemorata. **II.** Ex his aliqua expenduntur accuratius; ac primum libri de reſurrecione, **III.** τριημέρει, **IV.** De martyrio, **V.** Dialogi, **VI.** Epistolæ, **VII.** Interpretatio Ebraicorum nominum Novi Testamenti, **VIII.** Liber de oratione, **IX.** Disputationes ad verſus Hæreticos, in iisq; Parvus Labyrinthus. **X.** Quæritur, quid ſint Origenis Monobiblia, & quid ipsius proſe Apologia à Vincentio Bello vacensi commemorata. **XI.** Philocaliam quoque in Origeni- norum operum censu ponimus.

Euse-